

ANNE SOFIE
RESEN STEENSTRUP

SKADELIDTES
MEDVIRKEN

Skadelidtes medvirken

Anne Sofie Resen Steenstrup

Skadelidtes medvirken

Jurist- og Økonomforbundets Forlag
2017

Anne Sofie Resen Steenstrup
Skadelidtes medvirken

1. udgave, 1. oplag

© 2017 by Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Alle rettigheder forbeholdes.
Mekanisk, elektronisk, fotografisk eller anden gengivelse af
eller kopiering fra denne bog eller dele heraf
er ifølge gældende dansk lov om ophavsret ikke tilladt
uden forlagets skriftlige samtykke eller aftale med Copy-Dan.

Sats: PBJ-Sats
Omslag: Marianne Tingkov
Tryk: Ecograf, Højbjerg

Printed in Denmark 2017
ISBN 978-87-574-3855-0
Ebog 978-87-719-8053-0

Jurist- og Økonomforbundets Forlag
Gothersgade 137
1123 København K

Telefon: 39 13 55 00
e-mail: forlag@djoef.dk
www.djoef-forlag.dk

Indholdsfortegnelse

Forord	13
Kapitel 1. Indledning	15
1.1 Emne og formål	15
1.2. Metode	17
1.3. Retskilder og kildeanvendelse	19
1.3.1. Retspraksis	19
1.3.2. Kendelser fra Ankenævnet for Forsikring, Erstatningsnævnet og Ankestyrelsen	21
1.3.3. Regresaftalen mellem forsikringselskaberne	23
1.3.4. Norsk og svensk ret	23
1.4. Afgrænsning og systematik	25

Del I. Den almindelige del

Kapitel 2. Begrebsafklaring	33
2.1. Indledning	33
2.2. Generelt om medvirken	33
2.2.1. Definition	33
2.2.2. Medvirkensregler	34
2.2.2.1. Ingen generel medvirkensregel	34
2.2.2.2. Medvirken i særlovgivningen	34
2.2.3. Afgrænsning og krav	35
2.2.4. Sammenhæng med solidarisk ansvar	35
2.2.5. Forskellen mellem de forskellige typer af medvirken	36
2.2.6. Skadevolders ansvarsgrundlag og medvirkensansvar	37
2.2.7. Selve medvirkensvurderingen	38
2.2.8. Medvirken i erstatningsretten, forsikringsretten og strafferetten	40
2.2.9. Eksempler	41

Indholdsfortegnelse

2.3.	Egen skyld	41
2.3.1.	Definition	41
2.3.2.	Egen skyldsvurderingen	44
2.3.2.1.	Culpa på begge sider	44
2.3.2.2.	Forskellige ansvarsgrundlag	45
2.3.3.	Objektiv og subjektiv skyld	45
2.3.4.	Retsvirkningerne af egen skyld.....	45
2.3.5.	Eksempler på egen skyld.....	46
2.4.	Accept af risiko	46
2.4.1.	Definition	46
2.4.2.	Accept af risiko over for egen skyld	46
2.4.3.	Accept af risiko over for samtykke	47
2.4.4.	Udviklingen af accept af risiko	47
2.4.5.	Den retssystematiske placering af accept af risiko	48
2.4.6.	Vurderingen af accept af risiko	49
2.4.7.	Eksempler på accept af risiko	52
2.4.8.	Særligt på færdselslovens område	53
2.5.	Samtykke	54
2.5.1.	Definition	54
2.5.2.	Udtrykkeligt samtykke	54
2.5.2.1.	Ansvarsfraskrivelser	55
2.5.3.	Stiltiende samtykke	55
2.5.4.	Den retssystematiske placering af samtykke	56
2.5.5.	Samtykke og skadevolders ansvarsgrundlag	56
2.5.6.	Eksempler på samtykke.....	57
2.5.6.1.	Udtrykkeligt samtykke	57
2.5.6.2.	Stiltiende samtykke	57
2.6.	Tabsbegrænsningspligt.....	58
2.6.1.	Definition	58
2.6.2.	Tabsbegrænsningspligten og egen skyld	58
2.6.3.	Krav til skadelidte.....	59
2.6.3.1.	Personskade	59
2.6.3.2.	Tingsskade.....	60
2.6.4.	Den retssystematiske placering af tabsbegrænsningspligten	60
2.6.5.	Retsvirkningen af tabsbegrænsningspligten	61
2.6.6.	Relation til forsikringsretten.....	61
2.6.7.	Eksempler på tabsbegrænsningspligten	62
2.7.	Konklusion	62

Kapitel 3. Medvirkensreglernes udvikling og formål.....	63
3.1. Medvirkensreglernes udvikling	63
3.1.1. Indledning	63
3.1.2. Compensatio culpae-reglen.....	63
3.1.3. Halveringsreglen eller ligedelingsreglen	64
3.1.4. Fordelingsreglen	65
3.1.5. Hvorfor ingen almindelig lovfæstet dansk medvirkensregel?.....	67
3.2. Formålet med medvirkensreglerne	68
3.2.1. Indledning	68
3.2.2. Hindre tilfældigheder	68
3.2.3. Præventionssynspunktet.....	68
3.2.3.1. Tingsskade.....	69
3.2.3.2. Personskade	70
3.2.4. Genoprettelsessynspunktet/reparationssynspunktet	70
3.2.5. Risikofordeling og risikobegrænsning.....	71
3.2.6. Retfærdighedssynspunktet	72
3.2.7. Årsagsforbindelse og adækvans.....	72
3.2.8. Retssystematiske hensyn.....	73
3.2.9. Vurdering af hensynene	74
3.2.9.1. Compensatio culpae-reglen, halveringsreglen og fordelingsreglen.....	74
3.2.9.2. Personskade og tingsskade.....	75
3.2.9.3. Forskellige erstatningsretlige områder.....	75
3.2.9.4. De forskellige former for medvirken.....	78
3.3. Konklusion	80
 Kapitel 4. Særlige grupper af skadelidte	 81
4.1. De sårbare skadelidte	81
4.1.1. Indledning	81
4.1.2. Børn	81
4.1.2.1. Trafikskader.....	84
4.1.2.2. Skader opstået under leg	87
4.1.2.3. Pulfingerskader.....	90
4.1.2.4. Skader under tilsyn af voksne	92
4.1.3. Psykisk syge, ældre og handicappede.....	93
4.1.4. Flere typer sårbarhed	96
4.1.5. Lempelse af medvirken	97
4.1.6. Konklusion om sårbare skadelidte	101

Indholdsfortegnelse

4.2.	Identifikation	103
4.2.1.	Indledning	103
4.2.1.1.	Aktiv identifikation	103
4.2.1.2.	Passiv identifikation	104
4.2.2.	Selvstændige erstatningskrav	105
4.2.2.1.	Ægtefæller og børn.....	106
4.2.2.2.	Forsørgertabserstatning.....	108
4.2.2.3.	Hund og hundeejer	110
4.2.2.4.	Ejere, førere og passagerer i transportmidler.....	110
4.2.2.5.	Arbejdsgiver og arbejdstager	112
4.2.3.	Afledede erstatningskrav fra skadelidte.....	113
4.2.3.1.	Forsikringselskab og forsikringstager	114
4.2.4.	Konklusion om identifikation	115

Del II. Den specielle del

Kapitel 5. Medvirken ved færdselsansvar	119
5.1. Indledning.....	119
5.1.1. Formålet med skærpet ansvar	119
5.1.2. Skadelidtes medvirken, når skadelidte bærer culpaansvar, og skadevolder bærer objektivt ansvar	121
5.1.3. Skadelidte bærer objektivt ansvar og skadevolder culpaansvar	122
5.1.4. Skadelidte og skadevolder bærer begge objektivt ansvar	124
5.1.5. Generel vurdering af medvirken ved objektivt ansvar	125
5.1.6. Retsvirkninger af medvirken ved objektivt ansvar.....	127
5.2. Medvirken i færdselssager	130
5.2.1. Lovgrundlaget.....	130
5.2.2. Skadelidtes medvirken som fodgænger.....	134
5.2.2.1. Påvirkede fodgængere.....	134
5.2.2.2. Fodgængere, der færdes over for rødt.....	139
5.2.2.3. Fodgængere, der krydser vejbanen	140
5.2.2.4. Fodgængere, der færdes på vejbanen.....	142
5.2.2.5. Konkluderende bemærkninger om fodgængere som skadelidte	145

5.2.3.	Skadelidtes medvirken som cyklist.....	146
5.2.3.1.	Påvirkede cyklister	146
5.2.3.2.	Cyklister, som kører over for rødt.....	147
5.2.3.3.	Cyklister, som ikke overholder ubetinget vigepligt.....	149
5.2.3.4.	Svingende cyklister	151
5.2.3.5.	Flere tilfælde af cyklister som skadelidte	153
5.2.3.6.	Skadevolders culpa ved objektivt ansvar.....	156
5.2.3.7.	Konkluderende bemærkninger om cyklister som skadelidte.....	156
5.2.4.	Skadelidtes medvirken ved sammenstød mellem motorkøretøjer	157
5.2.4.1.	Spirituskørsel.....	158
5.2.4.2.	Kørsel over for rødt lys	161
5.2.4.3.	Kørsel med for høj hastighed.....	165
5.2.4.4.	Overtrædelse af ubetinget vigepligt.....	166
5.2.4.5.	Sammenstød ved venstresving.....	171
5.2.4.6.	Sammenstød med modkørende.....	178
5.2.4.7.	Sammenstød med parkeret/stilleholdende køretøj	182
5.2.5.	Skadelidtes medvirken som passager i motorkøretøj	187
5.2.5.1.	Kørsel med påvirket fører	189
5.2.5.2.	Andre uforsvarlige forhold.....	197
5.2.5.3.	Skadelidte som fører eller passager i køretøjet.....	201
5.2.5.4.	Konkluderende bemærkninger om passagerers medvirken	202
5.2.6.	Samlet konklusion om medvirken inden for færdselsretten.	203
 Kapitel 6. Medvirken på udvalgte lovbestemte områder.....		205
6.1.	Andre transportformer end motorkøretøjer	205
6.1.1.	Indledning	205
6.1.2.	Jernbaneloven	205
6.1.3.	Luftfartsloven og Søloven.....	209
6.2.	Erstatning for miljøskader.....	213
6.2.1.	Indledning.....	213
6.2.2.	Miljøskadeerstatningsloven.....	213
6.3.	Skader forvoldt af dyr	216
6.3.1.	Indledning	216
6.3.2.	Hesteloven	216
6.3.3.	Hundeloven.....	220

6.3.3.1.	Personskade	221
6.3.3.2.	Tingsskade	223
6.3.3.3.	Skade på andre hunde.....	226
6.4.	Konklusion	229
Kapitel 7. Medvirken på ulovbestemte områder		231
7.1.	Indledning.....	231
7.2.	Arbejdsskader.....	231
7.2.1.	Indledning	231
7.2.2.	Arbejdsskadelovgivningen	232
7.2.3.	Differencekrav	236
7.2.3.1.	Anvendelsesområdet	236
7.2.3.2.	Løfteskader	238
7.2.3.3.	Faldskader.....	242
7.2.3.4.	Højdeskader	250
7.2.3.5.	Arbejdsgiverens tilrettelæggelses-, tilsyns- og instruktionsbeføjelse	258
7.2.3.6.	Farligt arbejde.....	264
7.2.3.7.	Rutinemæssigt arbejde	268
7.2.3.8.	Uforsvarlige arbejdsmetoder.....	272
7.2.3.9.	Erfarne og rutinerede medarbejdere	277
7.2.4.	Konklusion om medvirken ved arbejdsskader.....	280
7.3.	Medvirken ved legemsangreb	281
7.4.	Andre skader med culpa som ansvarsgrundlag	287
7.4.1.	Indledning	287
7.4.2.	Faldskader.....	287
7.4.2.1.	Faldskader på fortov, veje mv.....	287
7.4.2.2.	Andre faldskader	290
7.4.3.	Skader under sport og leg.....	292
7.4.3.1.	Indledning.....	292
7.4.3.2.	Farlig sport.....	293
7.4.3.3.	Almindelig sport.....	295
7.4.3.4.	Leg	299
7.4.4.	Skader i forbindelse med forlystelser	301
7.4.5.	Skader i forbindelse med kurser.....	305
7.4.6.	Skader opstået på virksomheders områder	308
7.4.7.	Konklusion om andre skader med culpa som ansvarsgrundlag.....	312

Del III. Den perspektiverende del

Kapitel 8. En almindelig medvirkensregel?	317
8.1. Indledning.....	317
8.2. Retsområder.....	318
8.2.1. De lovbestemte områder	318
8.2.1.1. Færdselsloven.....	318
8.2.1.2. Andre transportskader end motorkøretøjer.....	320
8.2.1.3. Miljøskadeerstatningsloven	321
8.2.1.4. Skader forvoldt af dyr	321
8.2.1.5. Sammenfattende om det lovbestemte område.....	322
8.2.2. De ulovbestemte områder	324
8.2.2.1. Arbejdsskader.....	324
8.2.2.2. Vold	325
8.2.2.3. Faldskader.....	326
8.2.2.4. Sport/leg	327
8.2.2.5. Forlystelser/kurser/virksomheder	327
8.2.2.6. Sammenfattende om det ulovbestemte område....	328
8.3. Skadestyper	329
8.3.1. Tingsskade	329
8.3.2. Personskade	331
8.4. En almindelig medvirkensregel?	334
8.4.1. Norsk ret	334
8.4.2. Svensk ret	337
8.4.3. Dansk ret.....	342
8.4.3.1. Komparative refleksioner.....	342
8.4.3.2. Objektivt medvirkensansvar	344
8.4.3.3. Bedømmelsen af skadelidtes medvirken	345
8.4.3.4. Skadevolders culpanorm og skadelidtes medvirken.....	348
8.4.3.5. Hovedskyldslæren	350
8.4.3.6. En almindelig medvirkensregel?	350
8.5. Konklusion	355
Kapitel 9. Konklusion	357

Indholdsfortegnelse

Resumé	361
Summary	365
Bilag	369
Forkortelser	371
Litteratur	373
Lovregister	377
Betænkninger og lovforarbejder	379
Domsregister	381
Kendelser	391
Administrativ praksis og andet	393

Forord

Bogen er en lettere revideret udgave af min ph.d.-afhandling, som blev indleveret til bedømmelse d. 23. december 2015. Afhandlingen blev udarbejdet som led i gennemførelse af den juridiske ph.d.-grad på Aarhus Universitet og blev forsvaret d. 15. april 2016. Afhandlingen er ajourført med relevant materiale i begrænset omfang efter indleveringstidspunktet.

Som hovedvejleder havde jeg lektor, lic.jur. Helle Isager, som jeg skylder en stor tak. Vi har haft mange inspirerende og interessante samtaler, som altid bød på nye inputs og brugbare kommentarer. Døren stod til enhver tid åben for mig, og den vedvarende tålmodighed og nærvær, som jeg er blevet mødt med fra Helle, har været en stor styrke for mig igennem hele projektet.

Min bivejleder var professor, dr.jur. Torsten Iversen, som jeg tillige ønsker at takke for hans alvidende og ærlige person.

Mit bedømmelsesudvalg bestod af professor, lic.jur. Hans Henrik Edlund fra Aarhus Universitet, dommer, ph.d. Lisbeth Kjærgaard, Byretten i Holstebro, og førsteamanuensis, ph.d. Birgitte Hagland, Universitetet i Oslo. Udvalgets værdifulde og konstruktive kommentarer, forslag og kritiske spørgsmål har utvivlsomt forbedret afhandlingen, hvilket jeg er dem dybt taknemmelig for.

Derudover vil jeg gerne takke alle medarbejdere på Juridisk Institut på Aarhus Universitet for det fagligt inspirerende miljø og interessen for min afhandling. Jeg har haft og har mange gode og engagerede kollegaer på stedet, som bidrager til at holde humøret oppe og har andre perspektiver på tingene.

I forbindelse med arbejdet på afhandlingen var jeg på et ophold på Universitetet i Oslo, som jeg desuden vil takke for venlighed og gode arbejdsforhold.

Sidst men ikke mindst skal lyde en særlig tak til min mand Peder, der med sin utrættelige støtte, tiltro og kærlighed har en stor andel i, at målet med afhandlingen er opnået. Mine forældre skal i samme vending ydes en særskilt tak for deres altid tilstedeværende omsorg og hjælpsomhed både i medgang og modgang.

Til Emil og Agnes – de bedste i mit liv.

Anne Sofie Resen Steenstrup

Denne bog er omfattet af lov om ophavsret og må ikke videregives – herunder udlånes, sælges eller kopieres – i digital form.
Indholdet må alene anvendes af licenstagere i henhold til de til enhver tid gældende licensbetingelser.

© Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Indledning

1.1 Emne og formål

Pådrager skadelidte sig en personskade eller en tingsskade, er udgangspunktet, at han selv må bære sit tab, hvad enten dette har karakter af påførte udgifter eller mistede indtægter.

Findes en skadevolder, som kan gøres ansvarlig for skaden enten efter culpaeglen eller efter skærpet ansvarsgrundlag, har skadelidte et ansvarssubjekt at rette sit krav mod. Er de andre grundlæggende erstatningsretlige betingelser ligeledes til stede – tab, årsagsforbindelse og adækvans – hæfter den ansvarlige skadevolder for skaden.

I nogle tilfælde har skadelidte imidlertid selv medvirket til skaden.¹ Er dette tilfældet, kan han miste retten til fuld erstatning. I dansk ret findes ingen almindelig lovregulering af skadelidtes medvirken, som det fx er tilfældet i norsk og svensk ret.

Afhandlingen undersøger, *hvornår* der er udvist en sådan grad af medvirken, at skadelidte mister retten til fuld erstatning. Set fra skadevolders synspunkt er det omvendt afgørende, *hvornår* skadevolder bærer erstatningsansvar, og *hvornår* skadelidtes medvirken fritager skadevolder fra fuldt ansvar.

Fremstillingen tager udgangspunkt i skadelidtes situation og retsstilling på udvalgte erstatningsretlige områder, men spørgsmålet om skadelidtes medvirken vil sjældent være interessant i sig selv. Skadelidtes medvirken er udelukkende relevant, når de fundamentale erstatningsretlige betingelser er lagt til grund, og medvirken udgør derfor et af de sidste momenter i afgørelsen af skadevolders ansvar. Vurderingen af skadelidtes medvirken kan dermed ikke meningsfuldt løsrives fra skadevolders ansvarsbedømmelse, og medvirkensvurderingens resultat har til formål at bevare eller tilsidesætte skadevolders fulde erstatningspligt.

1. Hvilket flere steder i afhandlingen vil blive benævnt »medvirkensansvaret«.

Kapitel 1. Indledning

Hovedsigtet med afhandlingen er en refleksion over, om der kan opstilles en almindelig medvirkensregel på tværs af de erstatningsretlige områder for tingsskader og for personskader. Det vil blive undersøgt, om der kan udpeges fælles momenter på de lovbestemte områder. Inden for de lovbestemte områder findes flere retskilder, og det forekommer at være et naturligt udgangspunkt at tage i afhandlingen. Derudover vil afhandlingen belyse, om der på baggrund af en sammenligning af praksis på de ulovbestemte områder kan udledes faktorer, som kan afgrænse en generel medvirkensregel. Analyser af både de lovbestemte og ulovbestemte områder vil således bidrage i det endelige spørgsmål om, hvorvidt der kan defineres en generel medvirkensregel.

Inden besvarelsen af de overordnede spørgsmål i afhandlingen må flere underliggende emner behandles. Forståelsen af reglernes indbyrdes sammenhæng, formål, funktion og momenternes betydning i medvirkensbedømmelsen på forskellige erstatningsretlige områder er en forudsætning for overordnede betragtninger og refleksioner.

Afhandlingen beskæftiger sig med erstatningsret *uden for kontrakt*. Erstatningsret inden for kontrakt er dermed ikke inddraget eller taget i betragtning.

Omfanget af retspraksis på området for skadelidtes medvirken inden for erstatningsretten er omfattende, hvilket bekræfter emnets relevans. Det vidner tillige om et praktisk behov for en klarere forståelse af begrebet samt et større overblik over de faktorer, der tillægges vægt i bedømmelsen af medvirken.

Emnet skadelidtes medvirken er ikke indgående behandlet i et samlet værk i dansk juridisk litteratur.² I norsk retsteori har Anne Marie Frøseth i 2013 skrevet afhandling om »Skadelidtes egeneksponering for risiko i erstatningsretten«, som primært behandler skadelidtes accept af risiko. I svensk ret findes ældre juridiske værker omhandlende emnet. Her kan særligt fremhæves Kurt Grönfors, »Skadelidandes medverkan« fra 1954, Anders Agell, »Samtycke och risktagande« fra 1962, og Bertil Bengtsson, »Om jämkning av skadestånd« fra 1982.

Afhandlingen tilsigter at give en grundig belysning af det praktisk relevante erstatningsretlige princip om skadelidtes medvirken efter gældende ret. Desuden vil der blive foretaget sammenligninger og analyser af reglerne på flere udvalgte erstatningsretlige felter og konkluderet på det perspektiverende spørgsmål, om der findes en almindelig medvirkensregel i dansk erstatningsret.

2. Der er imidlertid blevet skrevet flere forskellige artikler om emnet fx Bernhard Gornard, »Egen skyld«, U 1958B.149, og Gert Drews Jensen, »Personskade ved kørsel med spirituspåvirket fører«, U 1988B.383. Spørgsmålet om skadelidtes medvirken er tillige en integreret del i hovedparten af de erstatningsretlige lærebøger og monografier.